

## MISJA PRUSKA W LATACH 1140–1245 NA PODSTAWIE DOKUMENTÓW STOLICY APOSTOLSKIEJ\*

1140.12.04. Papież Innocenty II przywołuje do Rzymu biskupa Henryka z Moraw, który ma zamiar głosić ewangelię poganom.

**1141.31.01.** Tenże papież udziela biskupowi Henrykowi zezwolenia na głoszenie ewangelii pogańskim Prusom.

**1141.1.04.** Innocenty II napomina biskupa Henryka, by powrócił do swojej diecezji, mimo że jego misja mogła być pożyteczna dla Kościoła. Powodem są zamieszki w jego diecezji.

**1206.26.10.** Papież Innocenty III wzywa polskich przełożonych kościelnych, by udzielili pomocy opatowi cysterskiemu z Łekna, który wraz z braćmi zakonnymi pragnie głosić ewangelię sąsiednim poganom.

**1210.4.10.** Tenże papież podporządkowuje mnichów, głoszących ewangelię w Prusach, arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, jako swemu legatowi, do czasu, aż ilość nowo nawróconych uzasadni stworzenie diecezji i ustanowienie biskupa.

**1212.10.08.** Papież Innocenty III nakazuje kapitule cysterskiej, by nie stawiała przeszkód tym mnichom, których arcybiskup pismem zawezwie do głoszenia ewangelii w Prusach.

**1212.13.08.** Tenże papież napomina książąt polskich i pomorskich, by nowo nawróconym nie nakładano służebności pod groźbą cenzur kościelnych, które w przeciwnym przypadku będzie nakładał arcybiskup gnieźnieński.

**1216.18.02.** Tenże papież potwierdza nadanie biskupowi Prus, Chrystianowi przez nowo ochrzczonego Prusa Waprodę ziemi Lanzania.

**1216–1217.** Papież upomina pewnego księcia, by ofiarował wieś biskupowi pruskiemu i jego braciom, ponieważ nie mają dostatecznego utrzymania ze strony nowo nawróconych.

**1216–1217.** Tenże papież napomina nowo nawróconych do prowadzenia prawdziwie chrześcijańskiego sposobu życia.

**1216–1217.** Książę kaliski Władysław ofiarowuje biskupowi Chrystianowi wieś Cekowice.

**1217.3.03.** Papież Honoriusz III udziela biskupowi pruskiemu władzy oznaczania krzyżami tych wszystkich, którzy będą bronili nowo nawróconych przed nienawiścią pogan.

\* Opracowane na podstawie: *Altpreussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung.* Bd. I. Hrsg. R. Philippi, Königsberg i. Pr. 1882.

**1217.16.04.** Tenże papież uwalnia arcybiskupa gnieźnieńskiego od obowiązku pielgrzymowania do Jerozolimy i zezwala mu na zatrzymanie przy sobie krzyżowców, zabrania jednakże im wkraczania na tereny nowo nawróconych Prusów orężnie, bez zezwolenia biskupa pruskiego.

**1218.5.05.** Tenże papież upoważnia biskupa pruskiego do zezwalania misjonarzom pruskim na zbieranie jałmużny.

**1218.5.05.** Tenże papież na prośbę biskupa Chrystiana zezwala, by misjonarze wyjeżdżający na misje do Prus mogli przez 3 lata zachować swoje dotychczasowe beneficja.

**1218.5.05.** Tenże papież udziela biskupowi Prus pełnomocnictwa zakładania nowych diecezji, wyboru i konsekracji nowych biskupów.

**1218.5.05.** Tenże papież udziela takich samych odpustów, jakich dostapiliby krzyżowcy, tym wszystkim, którzy wesprą misje pruskie. Dotyczy to prowincji kościelnych w Moguncji, Kolonii, Salzburgu, jak również w Polsce i na Pomorzu.

**1218.6.05.** Tenże papież udziela odpustów przysługujących krzyżowcom, tym wszystkim z prowincji kościelnej w Moguncji, Kolonii i Salzburgu, którzy są zbyt biedni lub zbyt słabi by wyruszyć do Ziemi Świętej, jeżeli wyruszą do Prus.

**1218.6.05.** Tenże papież wzywa arcybiskupów i biskupów wyżej wspomnianych prowincji kościelnych oraz gnieźnieńskiej i w Lund, by przynajmniej raz w roku nakładali podatek na wiernych dla wspomnienia biskupa pruskiego.

**1218.15.05.** Tenże papież wzywa do składania ofiar na rzecz biskupa pruskiego i jego współbraci, pragnących wykształcić na kapłanów chłopców pruskich.

**1218.15.05.** Tenże papież wzywa do składania ofiar na rzecz biskupa pruskiego, który pragnie wykupywać przeznaczone na uśmiercenie pruskie dziewczęta, które będą wychowywane po chrześcijańsku.

**1218.15.05.** Tenże papież wzywa biskupa pruskiego, by zakazał mieszkającym w sąsiedztwie chrześcijanom sprzedawania pogańskim Prusom żelaza, broni i soli.

**1218.16.05.** Tenże papież upomina ciągnących do Prus rycerzy z Niemiec, Czech, Moraw, Danii, Polski i Pomorza, by nie szukali własnych korzyści, lecz byli posłuszni biskupowi pruskiemu, który ma upoważnienie do karania cenzurami kościelnymi tych wszystkich, którzy ogarnięci żądzą zdobyczy utrudniają dzieło nawracania.

**1218.22.05.** Tenże papież uwalnia biskupa pruskiego od płacenia dziesięcin od wszystkich nie zagospodarowanych posiadłości, jakie mu ofiarowano w innych diecezjach.

**1218.** Tenże papież pisze do arcybiskupów w Moguncji, Kolonii, Salzburgu, Gniezna, Lundu, Bremy i Trydentu, jak również do ich sufraganów, w tym do biskupa z Kamienia o bardziej, niż zwierzęcej dzikości pogan i o zamiarze biskupa pruskiego wykupywania pruskich dziewcząt i chłopców. Wzywa, by składali ofiary na misje pruskie ci, którzy nie mogą wyruszyć do Ziemi Świętej.

**1219.11.05.** Tenże papież Honoriusz III uwalnia arcybiskupa gnieźnieńskiego od obowiązków swego legata w Prusach.

**1219.** Papież ponownie upoważnia biskupa pruskiego do nakładania kar kościelnych na tych krzyżowców, którzy bez jego wiedzy wkraczają na ziemie nowo nawróconych lub usiłują ich zniewalać.

**1219.18.05.** Papież potwierdza nadanie posiadłości biskupowi pruskiemu, dokonane przez księcia Konrada Mazowieckiego.

**1220.** Papież zachęca biskupa pruskiego i nowo nawróconych do wytrwałości i przyrzeka, że jeżeli obecnie nie może wypełnić próśb przedłożonych przez brata Henryka, to skoro tylko skończą się prace związane z wyprawą krzyżową do Palestyny, wówczas zatroszczy się o Prusy. Przypomina uciśnionym przez pogan wiernym Prusom, by powoływali się na to, iż są pod opieką papieską.

**1221.** Papież napomina krzyżowców w Prusach, by nie szczycili się zbyt z powodu zwycięstwa nad Prusami oraz by wydali jeńców biskupowi pruskiemu, celem ich ochrzczenia.

**1221.17.04.** Papież powierza biskupowi wrocławskiemu proboszczowi z Głogowa i dziekanowi łęczyckiemu, obowiązek nakłonienia księcia polskiego Leszka, by jak najszybciej wypełnił swoje ślubowanie wyprawy krzyżowej do Ziemi Świętej lub jeśli uznają to za stosowniejsze, by wyruszył z pomocą biskupowi pruskiemu.

**1221.** Papież upoważnia archidiacona gnieźnieńskiego i kustosz z Poznania oraz z Łęczycy, by ogłosili na terenie Polski i Pomorza te odpusty, które niegdyś przysługiwały obrońcom Damiette.

**1222.5.08.** Potwierdzony zostaje układ księcia mazowieckiego i kujawskiego z biskupem Chrystianem o nadaniach na Mazowszu i na Kujawach.

**1223.11.04.** Papież zatwierdza nadania Konrada Mazowieckiego oraz biskupa płockiego na rzecz Chrystiana.

**1224.** Cesarz Fryderyk II bierze pod opiekę Rzeszy tych tubylców w Inflantach, Estonii, Żmudzi, Prusach i Semigalii, jak również ich sąsiadów, którzy boją się przyjąć naukę Chrystusa, by nie popaść w zniewolenie. Zapewnia im dotychczasowe przywileje, uwalnia od służebności wobec dotychczasowych zwierzchników i zapewnia im takie wolności, jakie posiadają inni mieszkańcy Rzeszy. Odtąd mają podlegać tylko Kościołowi i Rzeszy.

**1224.** Papież Honoriusz III powiadamia duchowieństwo o nominacji biskupa Wilhelma z Modeny na swego legata w Inflantach, Prusach i wielu innych krajach.

**1225.3.01.** Tenże papież bierze pod swoją opiekę nowo nawróconych w Prusach, którzy odtąd nie będą poddani nikomu innemu, jak tylko rzymskiemu Kościołowi.

**1126.03.** Cesarz Fryderyk II upoważnia Wielkiego Mistrza Hermanna von Salza do objęcia w posiadanie terenów nadanych mu przez Konrada Mazowieckiego i tych terytoriów, które Krzyżacy zdobędą na poganach.

**1230.** Papież Grzegorz IX nakazuje Krzyżakom, by w związku z darowiznami Konrada Mazowieckiego wyruszyli mężnie do boju i wydarli Prusom ich kraj.

**1236.22.02.** Tenże papież wzywa polskich dominikanów, by współpracowali z Krzyżakami w Prusach, zwłaszcza w zakładanych przez nich miastach.

**1236.30.05.** Papież upoważnia Wilhelma z Modeny, swojego legata w Prusach do tworzenia tam nowych diecezji i konsekracji dominikanów na biskupów.

**1240.23.03.** Papież ustanawia sąd dla rozpatrzenia skargi biskupa Prus przeciw Krzyżakom, którzy nie starali się o uwolnienie Chrystiana z niewoli, a przeciwnie, zburzyli jego siedzibę Zantyr, wraz z katedrą i zrabowali wszystkie jego majątkości.

**1240.23.03.** Papież upoważnia Wilhelma z Modeny do wykupienia za sumę 800 marek z niewoli pruskiej biskupa Chrystiana.

**1243.29.07.** Papież Innocenty IV upoważnia Wilhelma z Modeny do podziału Prus oraz związanej z nimi Ziemi Chełmińskiej i na utworzenie nowych biskupstw.

**1243.29.07.** W Anagni biskup Wilhelm z Modeny określa granice założonych przez siebie diecezji.

**1243.30.07.** Papież Innocenty IV zawiadamia biskupa pruskiego, że Ziemia Chełmińska i Prusy zostały podzielone i wzywa go, by wybrał sobie jedną z diecezji.

**1243.23.09.** Tenże papież upoważnia prowincjała dominikanów w Niemczech do głoszenia kazań w Prusach i udziela mu szerokich pełnomocnictw.

**1243.1.10.** Papież przypomina dominikanom głoszącym ewangelię w Prusach i Inflantach, że nikt nie ma prawa przeszkadzać w pochodzie krzyżowym rycerzom czeskim, magdeburskim, bremeńskim i innym niemieckim, z królestwa Danii, Polski, Pomorza, Gotlandii, Norwegii i Szwecji, którzy znajdują się pod patronatem papieskim.

**1243.1.10.** Papież upoważnia przeora dominikanów z Magdeburga, aby upomniął biskupa pruskiego przed znieważaniem zakonu krzyżackiego słownie i czynnie, jak również, by nie uszczuplał dochodów krzyżackich, udzielając odpustów, do których nie ma prawa.

**1243.1.10.** Papież zachęca krzyżowców w Prusach do walki przeciw Prusom i do posłuszeństwa wobec Krzyżaków.

**1243.8.10.** Papież potwierdza podział na diecezję Prus i Ziemi Chełmińskiej.

**1243 (09 lub 10).** Opaci cysterscy z Marimundu, Altenberen, Heisterbach, Hardenhausen, Marienstadt, z Łądu, Łekna, Dargun, Zinna, z Obry i Paradyżu upominają się za biskupem Chrystianem, który jest szkalowany w wielu dokumentach. Przesyłają odpisy przywilejów Chrystiana dla ich potwierdzenia przez papieża.

**1244.19.05.** Papież udziela swego patronatu księciu Kazimierzowi Kujawskiemu i jego krzyżowcom na okres ich wyprawy przeciw Prusom.

**1244.16–31.05.** Papież zapewnia księciu Fryderykowi Austriackiemu i jego krzyżowcom, którzy z nim wyruszają do Prus te same odpusty, jakie otrzymują krzyżowcy w Ziemi Świętej.

**1244.15.07.** Papież mianuje Wilhelma z Modeny dodatkowo swoim legatem na Polskę, Czechy, Morawy i Austrię.

**1244.21.07.** Papież zapewnia mieszkańców Ziemi Chełmińskiej i Niemców zamieszkałych w Prusach, że na ich życzenie wkrótce przybędzie tam jego legat Wilhelm.

**1245.16.01.** Papież żąda od biskupa pruskiego, by w ciągu dwu miesięcy wybrał sobie jedną w diecezji pruskich.

**1245.** Papież upomina księcia Świętopełka, aby nie dystansował się od pomocy Krzyżakom.

**1245.1.02.** Papież nakazuje arcybiskupowi gnieźnieńskiemu i jego sufraganom, by upomnieli księcia Świętopełka, który okazuje wrogość zakonowi krzyżackiemu. Jeżeli nie usłucha napomnień, winien być obłożony karą kościelną. W przypadku

dalszego nieposłuszeństwa należy wezwać innych władców do pozbawienia go tronu.

**1245.** Papież wzywa Krzyżaków i walczących wraz z nim krzyżowców w Ziemi Chełmińskiej i Prusach, by zwalczyli odstępców od chrześcijaństwa, sprzymierzonych z Litwinami i Prusami.

**1245.1.02.** Papież żąda od książąt polskich, by wspomagali Krzyżaków w ich walce z Prusami.

**1245.1.02.** Papież poleca Krzyżakom i innym krzyżowcom w Prusach i w Ziemi Chełmińskiej dominikanina Henryka, jako zastępcę legata, którego obecność w Kurii jest nieodzowna.

**1245.6.02.** Papież upoważnia dominikanina Henryka do przymuszenia biskupa Chrystiana do wyboru jednej z diecezji pruskich. W przeciwnym przypadku ma utracić swój urząd.

**1245.7.10.** Papież nakazuje dominikaninowi Henrykowi, by wstrzymał się z realizowaniem danych mu poleceń do czasu przyjazdu do Prus opata z Messano i do okazania mu posłuszeństwa po jego przyjeździe.

**1245.11.10.** Papież upoważnia opata z Messano do zawieszania już nałożonych kar kościelnych.

**1245.11.10.** Papież upoważnia opata z Messano, aby zapewnił nowo nawracającym się Prusom te same przywileje, których udzielali neofitom jego poprzednicy.

**1245.11.11.** Papież żąda od opata z Messano, by doprowadził do zawarcia pokoju między Krzyżakami i ich zwolennikami, a księciem Świętopełkiem i nowo nawróconymi Prusami i to pod groźbą ekskomuniki.

**1245.14.11.** Papież żąda od opata z Messano, by doprowadził do zawarcia pokoju między Krzyżakami i ich nieprzyjaciółmi. Gdyby się to nie udało, powinien poinformować Stolicę Apostolską o przedmiocie sporu i zaważać obydwie strony do stawiennictwa w Stolicy Apostolskiej.

**1245.18.10.** Papież upomina krzyżowców, by w walce przeciw pruskim poganom poddali się kierownictwu opata z Messano, którego wysłał do Prus.

**1246.** Papież Innocenty IV nakazuje biskupom w Prusach, Inflantach, Estonii, Semigalii i Kurlandii uznanie arcybiskupa z Armagh jako arcybiskupa pruskiego.